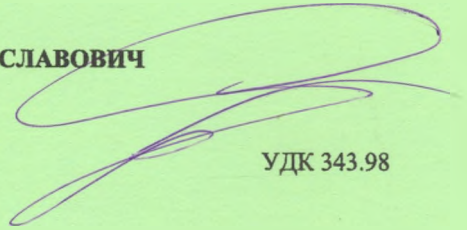

АВТ
181

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ДУДА ВІКТОР ЯРОСЛАВОВИЧ

УДК 343.98

**РОЗСЛІДУВАННЯ ПОРУШЕНЬ ПОРЯДКУ
ЗДІЙСНЕННЯ ОПЕРАЦІЙ З МЕТАЛОБРУХТОМ**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2015

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В останні роки стає все більш очевидним, що соціально-економічні перетворення, які відбуваються в Україні, характеризуються як позитивними моментами, так і негативними наслідками. Зокрема, серйозну тривогу в суспільстві викликає зростаюча криміналізація у сфері господарської діяльності.

Як свідчать статистичні дані, останніми роками простежується тенденція до зростання кількості зареєстрованих порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом (1764 – у 2010 р., 2135 – у 2011 р., 2308 – у 2012 р., 3017 – у 2013 р.). Протягом першої половини 2014 року всього було вчинено 3121 порушення порядку здійснення операцій з металобрухтом, у той час як за аналогічний період 2013 року – 1753, що на 1368 більше (або 43,8 %). Сума матеріальних збитків у закінчених кримінальних провадженнях лише у 2013 році складає 8 млн 10 тис. грн, з яких відшкодовано всього 1 млн 614 тис. грн.

Розслідування порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом у багатьох випадках ускладнене рядом чинників, найбільш значимий серед яких – наявність розгалуженої системи приймальних пунктів металобрухту, що державою майже не контролюється. «Металевий бізнес» жорстко структурований і поділений на сфери впливу. У великого легального пункту прийому брухту є декілька заготівельників, які мають багато тимчасово діючих приймальних пунктів, де навіть викрадений метал приймається у будь-який час доби, без «зайвих питань» та оформлення відповідних документів; відносно вільний доступ до предметів розкрадання, значне просторове розташування об'єктів, з яких воно здійснюється; можливість використання різних способів учинення та приховування даних злочинів; короткий термін зберігання металу в приймальному пункті. Все це призводить до того, що окремим особам (групам осіб) вдається неодноразово реалізовувати злочинні дії, заподіювати значну матеріальну шкоду. До того ж вчинення досліджуваного злочину, що передбачений ст. 213 КК України, часто супроводжується зловживанням службовим становищем, придбанням або збутом майна, завідомо здобутого злочинним шляхом, прикриттям безліцензійної діяльності з металобрухтом за допомогою використання підроблених документів тощо.

На думку слідчих ОВС, основними причинами вчинення порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом є: відсутність належного контролю з боку компетентних органів (61,5 %), корумпованість посадових осіб (21,0 %), недоліки у роботі працівників органів внутрішніх справ (13,0 %). Відповідно, причинами низької якості розслідування порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом слідчі вважають: відсутність узагальненої слідчої та судової практики (58,0 %), недосконалість законодавства (56,5 %), особливу складність розслідування злочинів (34,0 %), недостатній рівень професійної та спеціальної підготовки (27,5 %).

Для ефективного розслідування злочинів, передбачених ст. 213 КК України, необхідно знати специфіку їх підготовки, вчинення і приховування. Крім того, до

слідчого висуваються вимоги організованості, раціонального розподілу робочого часу, правильного визначення черговості проведення процесуальних дій та організаційних заходів.

Теоретичне підґрунтя дисертації складають фундаментальні роботи вчених, що присвячені різним питанням розслідування злочинів: Ю. П. Аленіна, Л. І. Аркуші, В. Д. Басая, І. В. Басистої, В. П. Бахіна, Р. С. Белкіна, В. І. Галагана, В. Я. Горбачевського, І. В. Гори, В. Г. Гончаренка, А. В. Іщенко, В. А. Журавля, Н. С. Карпова, Н. І. Клименко, В. А. Колесника, О. Н. Колесниченко, В. П. Корж, В. О. Коновалової, І. І. Котюка, В. С. Кузьмічова, В. К. Лисиченка, В. Г. Лукашевича, Є. Д. Лук'янчикова, Ю. Ю. Орлова, М. А. Погорецького, М. В. Салтєвського, М. Я. Сегая, С. М. Стахівського, Л. Д. Удалової, В. Г. Хахановського, К. О. Чаплинського, Ю. М. Черноус, В. Ю. Шепітька, О. Г. Яновської та інших.

Безпосередньо питання розслідування злочинів у сфері господарської діяльності розглядалися в наукових працях П. Д. Біленчука, А. Ф. Волобуєва, О. Є. Користіна, В. В. Лисенка, Г. А. Матусовського, В. Д. Пчолкіна, Р. Л. Стапанюк, В. В. Тищенко, П. В. Цимбала, С. С. Чернявського та ін.

Незважаючи на безперечну теоретичну і практичну значущість досліджень вищезазначених учених, у них безпосередньо не розглядалися питання розслідування порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом. Відсутність відповідних рекомендацій з вирішення питань організаційного, тактичного і методичного характеру зумовлює недостатню ефективність розслідування злочинів цієї категорії. Перелічені обставини зумовили вибір теми дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до Стратегії національної безпеки України «Україна у світі, що змінюється», затвердженої Указом Президента України від 12 лютого 2007 р. № 105/2007 (у редакції Указу Президента України від 8 червня 2012 р. № 389/2012), Державної програми профілактики правопорушень на період до 2015 р., схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 вересня 2011 р. № 1911, Концепції державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю, схваленої Указом Президента України від 21 жовтня 2011 р. № 1000/2011, Пріоритетних напрямів дисертаційних досліджень МВС України, що потребують першочергового розроблення і впровадження у практичну діяльність органів внутрішніх справ України на період 2010–2014 рр., затверджених наказом МВС України від 29 липня 2010 р. № 347, а також плану проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт у Національній академії внутрішніх справ на 2012 р. Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 24 липня 2012 р., протокол № 25.

Мета і задачі дослідження Мета дослідження полягає у формуванні теоретичних положень і науково обґрунтованих рекомендацій щодо розслідування порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом.

Для досягнення зазначеної мети було поставлено такі *задачі*:

- визначити поняття та розкрити зміст порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом;
- з'ясувати ознаки особи злочинця, що вчиняє злочини, пов'язані із порушенням порядку здійснення операцій з металобрухтом;
- визначити способи вчинення порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом;
- розкрити типову «слідову картину» злочинів цієї категорії, охарактеризувати обстановку їх вчинення;
- встановити особливості внесення відомостей про злочини, передбачені ст. 213 КК України, до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР);
- розглянути типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом, визначити програму дій щодо їх вирішення та особливості формування слідчих версій;
- окреслити особливості взаємодії слідчих та оперативних підрозділів при розслідуванні злочинів, передбачених ст. 213 КК України;
- систематизувати організаційні й тактичні особливості проведення огляду, допиту та інших слідчих (розшукових) дій при розслідуванні порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що складаються у зв'язку з розслідуванням порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом.

Предмет дослідження – розслідування порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом.

Методи дослідження. При проведенні дослідження для вирішення поставлених задач використовувались у комплексі загальнонаукові та спеціально-правові методи. Методологічну основу дослідження становить *діалектико-матеріалістичний метод* наукового пізнання соціально-правових явищ, що надав можливість дослідити елементи криміналістичної характеристики злочинів і засади їх розслідування. *Історико-правовий метод* сприяв дослідженню генезису нормативно-правового регулювання відносин у сфері порядку здійснення операцій з металобрухтом (підрозділ 1.1); *догматичний метод* використано при тлумаченні юридичних категорій, за його допомогою поглиблено та уточнено понятійний апарат (підрозділи 1.2, 1.3, 1.4). *Системний метод* застосовувався при з'ясуванні типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування та побудови слідчих версій (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3). *Порівняльно-правовий метод* використано під час аналізу думок науковців щодо досліджуваної проблематики, наукових категорій, визначень та підходів (підрозділи 1.1, 1.3, 2.2, 2.4, 3.1, 3.3). *Статистичний метод* використовувався при опрацюванні показників, які характеризують результати розслідування злочинів, передбачених ст. 213 КК України (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3). Результати використання *соціологічних методів (спостереження, аналіз документів, анкетування, інтерв'ювання)*, які застосовуються в підрозділах 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3, надали можливість визначити окремі показники порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом і визначити напрями

оптимізації розслідування злочинів даної категорії.

Емпіричну базу дослідження становлять: державна та відомча статистична звітність за 2009–2014 рр.; узагальнені результати вивчення матеріалів 162 кримінальних проваджень (справ) про порушення порядку здійснення операцій з металобрухтом за 2007–2014 рр., зведені дані опитування 178 слідчих органів внутрішніх справ з усіх регіонів України. Використано власний досвід роботи дисертанта в підрозділах досудового розслідування органів внутрішніх справ України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що робота є одним із перших в Україні монографічним дослідженням теоретичних і практичних питань, які визначають методіку розслідування порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом. У дисертації сформульовано та обґрунтовано низку висновків і рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності діяльності органів досудового розслідування, зокрема:

вперше:

– запропоноване визначення поняття порушення порядку здійснення операцій з металобрухтом, під яким слід розуміти кримінальне правопорушення, яке полягає у здійсненні операцій з брухтом кольорових і чорних металів без державної реєстрації або без спеціального дозволу (ліцензії), одержання якого передбачено законодавством, або наданні приміщень і споруд для розташування незаконних пунктів прийому, схову та збуту металобрухту, організації незаконних пунктів прийому, схову та збуту металобрухту;

– виокремлено найбільш значимі елементи криміналістичної характеристики порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом: особа злочинця, спосіб вчинення злочину, обстановка вчинення злочину, типова слідова картина злочину; розкрито їх зміст і взаємозв'язки;

– виділено типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом за різними критеріями: залежно від джерела інформації, що служить підставою для початку досудового розслідування; залежно від обсягу та змісту інформації про вчинене діяння; залежно від обсягу інформації про особу, яка вчинила злочин; залежно від інформації про кількість осіб, які вчинили злочин; залежно від поведінки організатора та інших співучасників злочину під час досудового розслідування. Розроблено програми дій щодо їх вирішення;

удосконалено:

– рекомендації щодо проведення слідчих (розшукових) дій, процесуальних і тактичних заходів, спрямованих на встановлення організатора та інших учасників незаконних операцій з металобрухтом;

– положення, що визначають форми і напрями взаємодії слідчих та оперативних підрозділів при розслідуванні злочинів, передбачених ст. 213 КК України;

– організаційно-тактичні основи проведення огляду, обшуку та інших слідчих (розшукових) дій, як засобів збирання доказів порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом;

дістало подальший розвиток:

- порядок внесення відомостей про порушення порядку здійснення операцій з металобрухтом до Єдиного реєстру досудових розслідувань;
- типові слідчі версії початкового етапу розслідування порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом, виходячи із обсягу інформації про злочин і даних про особу злочинця;
- пропозиції щодо вдосконалення проведення допитів свідків і підозрюваних шляхом використання системи тактичних прийомів під час розслідування злочинів цієї категорії.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані й аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки та пропозиції впроваджено та надалі може бути використано у:

- *науковій діяльності* – матеріали дисертації становлять теоретичну та методологічну основу для подальших досліджень проблем розслідування злочинів у сфері господарської діяльності (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 6 жовтня 2014 р.);
- *практичній діяльності* слідчих підрозділів органів внутрішніх справ України – для вдосконалення досудового розслідування порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом (акт впровадження Головного слідчого управління МВС України від 19 липня 2013 р.);
- *навчальному процесі* – під час підготовки відповідних навчально-методичних матеріалів для проведення занять з навчальних дисциплін «Криміналістика», «Розслідування окремих видів злочинів» і «Методика розслідування окремих видів злочинів», а також безпосередньо при проведенні занять у системі підготовки та підвищення кваліфікації слідчих і працівників оперативних підрозділів (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 3 листопада 2014 р.; акт впровадження Львівського державного університету внутрішніх справ від 15 грудня 2014 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки дисертації обговорено на п'яти міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Кримінальний кодекс очима молодих науковців та практиків» (м. Луцьк, 2012 р.); «Актуальні питання техніко-криміналістичного забезпечення кримінальних проваджень» (м. Київ, 2013 р.); «Проблемні питання стану дотримання захисту прав людини в Україні» (м. Київ, 2013 р.); «III Всеукраїнська науково-практична конференція» (м. Київ, 2014 р.); «Теорія та практика протидії злочинності в сучасних умовах» (м. Львів, 2014 р.).

Публікації. Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертації, відображено у 10 наукових публікаціях, серед яких чотири статті – у виданнях, включених МОН України до переліку фахових видань з юридичних наук, одна стаття – у міжнародному науковому виданні, а також у п'ятьох тезах, опублікованих у збірниках доповідей науково-практичних конференцій.

Структура дисертації визначається її метою, задачами та предметом дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, що включають одинадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (264 найменування на 27

сторінках) та чотирьох додатків на 24 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 229 сторінок, з них обсяг основного тексту – 178 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовується актуальність обраної теми дослідження, розкриваються ступінь наукового розроблення проблеми та зв'язок роботи з науковими програмами, планами й темами, визначаються мета, задачі, об'єкт і предмет дослідження, формулюється методологічна основа дисертації, аргументується наукова новизна одержаних результатів, їх наукове та практичне значення, наводяться дані щодо апробації, публікацій результатів дослідження та структури дисертації.

Розділ 1 «Поняття та основні структурні елементи криміналістичної характеристики порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом» складається з чотирьох підрозділів. На основі комплексного опрацювання наукових джерел, законодавства та практики розслідування злочинів у розділі сформульовано поняття та криміналістичну характеристику порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом.

У підрозділі 1.1. «Поняття та зміст порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом» дисертантом відзначається, що зовнішня схожість злочину і правомірної поведінки ускладнює викриття особи у вчиненні порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом, оскільки різниця полягає лише в наявності або відсутності факту державної реєстрації особи як підприємця та спеціального дозволу (ліцензії), і в тому, як це відображається в діяльності особи. Так, якщо особа має намір систематично збирати, заготовляти металобрухт і здійснює це без державної реєстрації як підприємець або спеціального дозволу (ліцензії), то вона стає злочинцем з першого акту збирання чи заготівлі. Коли ж особа не має такого наміру, однократне таке збирання є проявом цивільних правовідносин і не передбачає кримінальної відповідальності. Тобто, принципові ознаки злочину проявляються в умовах крайньої неочевидності.

Проаналізувавши чинне законодавство, що регулює господарську діяльність зі здійснення операцій з металобрухтом, здобувач доходить висновку, що порушення порядку здійснення операцій з металобрухтом – це кримінальне правопорушення, яке полягає у здійсненні операцій з брухтом кольорових і чорних металів без державної реєстрації або без спеціального дозволу (ліцензії), одержання якого передбачено законодавством, або наданні приміщень і споруд для розташування незаконних пунктів прийому, схову та збуту металобрухту, організації незаконних пунктів прийому, схову та збуту металобрухту.

У підрозділі 1.2. «Особа злочинця» автором з'ясовано, що особа злочинця характеризується такими ознаками: фізична, осудна особа, яка досягла шістнадцятирічного віку; виконує функції суб'єкта господарювання (є громадянином – підприємцем, службовою особою, керівником або входить до складу виконавчого органу, підприємств, установ і організацій (крім органів державної влади та місцевого самоврядування)).

Такі особи за своїм суспільним становищем належать до підприємців, є професіоналами у цій сфері господарських правовідносин, у більшості випадків добре орієнтуються у законодавстві. Окремі з них мають досвід роботи в державному секторі на посадах, пов'язаних з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій.

Визначено, що ознаками, які свідчать про причетність до злочинної діяльності особи, є: різке, несподіване підвищення рівня матеріальної забезпеченості; явна невідповідність способу життя особи характеру її діяльності і можливостям; негативні характеристики її моральних, етичних і ділових якостей; наявність оперативної інформації про участь особи у діяльності злочинної групи.

Акцентовано увагу на тому, що вчинення порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом групою осіб має певні особливості. Структура груп залежить від способу вчинення злочину. Залежно від стадії реалізації злочинної діяльності щодо здійснення операцій з металобрухтом розподіляються і рольові функції в групі. Виділено таких основних учасників злочинних груп: 1) організаторів незаконного «бізнесу»; 2) осіб, які здійснюють збирання (заготовку) металобрухту («постачальники»); 3) осіб, які виконують допоміжні функції (водії, вантажники); 4) осіб, які здійснюють переробку (сортування, переплавку, різання) металобрухту («переробники»); 5) осіб, які здійснюють функцію документального оформлення діяльності та легалізації брухту металу, що має незаконне походження.

У підрозділі 1.3. «Способи вчинення злочину» розкрито зміст підготовки, вчинення та приховування відповідних діянь у механізмі злочинної діяльності.

Дисертантом дається авторське визначення поняття «спосіб порушення порядку здійснення операцій з металобрухтом», під яким слід розуміти детерміновану умовами зовнішнього середовища і психофізичними властивостями особи злочинця єдину систему взаємопов'язаних між собою дій з підготовки, вчинення та приховування незаконного господарювання у сфері обігу металобрухту.

Чинниками об'єктивного характеру, що впливають на вибір способів вчинення порушення порядку здійснення операцій з металобрухтом, на думку дисертанта, є: а) специфічний статус особи-підприємця; б) наявність співучасників і їх посадове становище; в) особливості користування майном, продажу товарів, виконання робіт або надання послуг; г) вид господарської операції, при виконанні якої вчиняється кримінальне правопорушення; ґ) обстановка на виробничому об'єкті; д) особливості бухгалтерського обліку та звітності, технологічного процесу та ін.

До суб'єктивних факторів слід віднести: а) наявність у винного певних навичок і можливостей у застосуванні конкретного способу вчинення незаконних операцій з металобрухтом; б) обізнаність винного про особливості функціонування даного виду господарської діяльності; в) наявність у винного спеціальної освіти, рівня інтелекту, ступінь його злочинної кваліфікації тощо.

Результати вивчення судово-слідчої практики дозволили об'єднати способи вчинення злочинів, передбачених ст. 213 КК України, в три основні групи:

способи, вчинені з порушенням умов реєстрації (34,5 % кримінальних проваджень (справ)); способи, пов'язані зі здійсненням вказаних господарських операцій без ліцензії (43,5 %); змішані способи (22,0 %), що полягають у поєднанні однієї із попередніх операцій з вчиненням інших злочинних діянь, зокрема: легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом; придбанням, отриманням, зберіганням чи збутом майна, одержаного злочинним шляхом; підробленням документів, печаток, штампів та бланків чи використанням підроблених документів, печаток, штампів; службовим підробленням; наданням неправомірної вигоди службовій особі та ін.

Встановлено, що способи приховування інформації та (або) її носіїв у вказаній категорії злочинів полягають у наступному: неповідомлення, замовчування про злочинну діяльність певними посадовими особами; приховування та маскуванню місць заготівлі металобрухту і знарядь (засобів) для його оброблення, переробки; приховування розмірів отриманого доходу від заняття цією незаконною господарською діяльністю (майна, грошових коштів); використання різних місць для заготівлі, переробки та зберігання металобрухту, засобів для переробки; неповідомлення особам, які залучаються для надання допоміжних робіт (навантаження, транспортування тощо), про незаконність здійснення операцій з металобрухтом; ухилення від явки для дачі показань; знищення документів (чорнових записів, документів первинного обліку та ін.). За змістом підрозділу надається їх детальна характеристика.

У підрозділі 1.4. «Обстановка та типова слідова картина злочину» зазначається, що практично всі операції з металобрухтом вчиняються в умовах очевидності, за наявності відомостей про їх учасників – їх місце роботи, фактичну та юридичну адресу, коло знайомих і ділових партнерів, характер попередньої діяльності тощо.

Автор зазначає, що місце злочину, як складова обстановки вчинення злочину – це місце вчинення кримінально-протиправних діянь і залишених ними слідів. У цьому відношенні порушення порядку здійснення операцій з металобрухтом мають певні особливості. Сліди цих злочинів можуть бути виявлені: в місцях перебування незаконних пунктів прийому металобрухту (97,0 % кримінальних проваджень (справ)); у місцях перебування організатора незаконного пункту та особи, яка надала для цього відповідне приміщення, споруду (46,5 %); у місцях, де проводились розрахунки (29,0 %); органах державної влади чи місцевого самоврядування, які здійснювали реєстрацію суб'єкта господарської діяльності, ставили на облік чи видавали йому певні дозволи, ліцензії (у разі закінчення строку їх дії) (8,5 %).

Характеризуючи часовий період вчинення злочинів, передбачених ст. 213 КК України, на підставі узагальнення кримінальних проваджень (справ), здобувач дійшов висновку, що функціонування незаконних пунктів прийому металобрухту на момент їх виявлення становило: до одного місяця (13,5 %); від 1 до 6 місяців (44,0 %); від 6 до 12 місяців (27,0 %); більше одного року (15,5 %).

Грунтуючись на вивченні матеріалів кримінальних проваджень (справ) про порушення порядку здійснення операцій з металобрухтом, дисертантом

ззначається, що для них характерні наступні типові об'єкти – носії слідів кримінального правопорушення: обладнані відповідним чином торгові та промислові приміщення (43,5 %), а також переобладнані відповідним чином житлові приміщення, гаражі, підсобні господарства (47,0 %); рекламні оголошення, проспекти, стенди (24,0 %); оголошення про прийом на роботу (4,5 %); печатки, штампи, які не належать даній організації, а також не заповнені бланки з наявними на них відбитками таких печаток і штампів (11,0 %); відомості про періодичне виконання одноманітних дій (закупівля певного матеріалу, найм автотранспорту та ін.) – 38,0 %.

Встановлено, що матеріальними об'єктами, які визнаються речовими доказами у таких кримінальних провадженнях, є: предмети, які були знаряддями злочину (транспортні засоби, тачки, візки тощо) – 13,5 %; предмети, що є носіями слідів злочину (сліди, залишені особами, які збували брукхт металу, транспортними засобами, що можуть свідчити про перевезення та демонтажу металобрукхту та ін.) – 17,0 %; предмети, що були об'єктом кримінально-протиправних дій (металобрукхт) – 88,0 %; документи (офіційна документація, яка ведеться при проведенні фінансових, господарських операцій з металобрукхтом, чорнові записи з описом зовнішніх ознак, кількості металобрукхту тощо) – 60,5 %.

Ззначається, що важливе значення має виявлення та використання «ідеальних» слідів злочину, які матеріалізуються у вигляді зафіксованих належним чином показань осіб.

Розділ 2 «Початковий етап розслідування порушень порядку здійснення операцій з металобрукхтом» складається з чотирьох підрозділів і присвячений розгляду специфіки організації виявлення та розслідування злочинів цієї категорії.

У підрозділі 2.1. «Внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань» зазначається, що інформація про розглядувані діяння, на думку опитаних слідчих, найчастіше надходить за заявами, повідомленнями про вчинення злочину (32,0 %), у ході розслідування інших злочинів (13,5 %), отримується з інших джерел (54,5 %). До інших джерел відносяться: результати проведення оперативно-розшукових заходів (26,5 %); ознайомлення з матеріалами ревізії, аудиторських та інших документальних перевірок (14,0 %); безпосереднє виявлення оперативним підрозділом, слідчим або прокурором відомостей, що вказують на ознаки порушень порядку здійснення операцій з металобрукхтом (14,0 %).

За змістом підрозділу визначено алгоритм дій слідчо-оперативної групи за умови виявлення ознак порушень порядку здійснення операцій з металобрукхтом. Підкреслено необхідність залучення до діяльності слідчо-оперативної групи спеціаліста-криміналіста, участь якого доцільна для консультування слідчого з питань, що потребують відповідних знань і навичок, застосування науково-технічних засобів, фіксації слідчої інформації, ходу і результатів слідчих (розшукових) дій.

Дисертантом встановлено, що на думку лише 46,0 % опитаних слідчих у випадку надходження інформації про незаконні операції з металобрукхтом,

співробітниками органів внутрішніх справ виявляються ознаки злочину, передбаченого ст. 213 КК України. Розглянуто обставини, які найбільш часто обумовлюють невнесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, або ж закриття кримінального провадження у разі виявлення таких обставин під час досудового розслідування: 1) малозначність діяння, хоча воно формально містить ознаки злочину, передбаченого ст. 213 КК України, але не є таким; 2) вчинена дія чи бездіяльність не передбачені законом як кримінально-каране діяння; 3) недосягнення особою на момент вчинення суспільно-небезпечного діяння віку настання кримінальної відповідальності.

Автором акцентується увага на тому, що на момент внесення відомостей про кримінальне порушення до ЄРДР за ознаками ст. 213 КК України, повинна бути перевірена й інформація про причетність відповідних осіб до вчинення злочинів, передбачених ст.ст. 198 КК України (Придбання, отримання, зберігання чи збут майна, одержаного злочинним шляхом), 358 КК України (Підроблення документів, печаток, штампів та бланків, їх збут, використання підроблених документів) або 366 КК України (Службове підроблення) та ін.

У підрозділі 2.2. *«Типові слідчі ситуації та основні напрями розслідування»* дисертантом наводиться класифікація типових слідчих ситуацій при розслідуванні злочинів, передбачених ст. 213 КК України, за такими критеріями, зокрема, залежно від: джерела інформації, що служить підставою для початку досудового розслідування; обсягу та змісту інформації про вчинене діяння; обсягу інформації про особу, яка вчинила злочин; інформації про кількість осіб, які вчинили злочин; поведінки організатора та інших співучасників злочину під час досудового розслідування.

Залежно від джерела інформації, що служить підставою для початку досудового розслідування виділено наступні слідчі ситуації: 1) обставини, що свідчать про вчинення злочину, передбаченого ст. 213 КК України, містяться в заявах, повідомленнях про вчинене кримінальне правопорушення (5,5 % кримінальних проваджень (справ)); 2) обставини, що свідчать про вчинення злочину, передбаченого ст. 213 КК України, виявляються в ході проведення слідчих (розшукових) дій і оперативно-розшукових заходів при розслідуванні інших кримінальних проваджень (10,5 %); 3) обставини, що свідчать про вчинення злочину, передбаченого ст. 213 КК України, виявляються в ході проведення правоохоронними та контролюючими органами планових та позапланових перевірок господарської діяльності організацій або фізичних осіб – підприємців (84,0 %).

Залежно від обсягу та змісту інформації про вчинене діяння автор виділив наступні типові ситуації: 1) наявні матеріали містять усі необхідні дані про обставини вчинення кримінального правопорушення за ст. 213 КК України, що є достатнім для внесення відповідних відомостей до ЄРДР; 2) інформації недостатньо для внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР, що потребує подальшого проведення перевірочних заходів; 3) зібрана інформація вказує на відсутність складу злочину (мають місце цивільно-правові чи адміністративно-правові відносини).

Залежно від обсягу інформації про особу, яка вчинила злочин, можливо виділити наступні слідчі ситуації: 1) злочинець невідомий, є лише окремі дані про нього у вигляді слідів матеріального та інтелектуального відображення (14,0 % кримінальних проваджень (справ)); 2) особа злочинця встановлена, втім його місцезнаходження невідоме (30,0 %); 3) підозрюваний затриманий працівниками правоохоронних органів при вчиненні злочину чи після реалізації злочинного наміру або не переховується (56,0 %).

Як свідчать результати вивчення кримінальних проваджень (справ), значна частина порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом вчиняється групою осіб (19,0 %). З урахуванням цього чинника, автором виокремлено ситуації, коли: 1) інформація про вчинення злочинних операцій з металобрухтом групою осіб відсутня; 2) початкові дані дозволяють з великим ступенем вірогідності зробити припущення про груповий характер злочину; 3) є дані, що окремі дії з підготовки, вчинення та приховування злочину вчинено не фігурантом (підозрюваним), а іншими особами.

Залежно від поведінки організатора та інших співучасників злочину під час досудового розслідування можливо виділити такі слідчі ситуації: 1) організатор дає правдиві показання як про свою керівну роль так і про участь й конкретну роль у вчиненні злочину всіх співучасників, сприяючи їх викриттю (13,0 % кримінальних проваджень (справ)); 2) організатор визнає свою участь у вчиненні злочину, але його керівна роль заперечується як ним самим, так й іншими членами злочинної групи (16,0 %); 3) організатор визнає свою участь у вчиненні злочину, але заперечує свою керівну роль, однак викривається показаннями інших співучасників (25,6 %); 4) організатор заперечує свою участь у вчиненні злочину, однак викривається показаннями співучасників (26,6 %); 5) організатор заперечує свою участь у вчиненні злочину і співучасники також підтримують його лінію поведінки під час досудового розслідування (18,8 %).

Узагальнений алгоритм розслідування незаконних операцій з металобрухтом здобувач формує таким чином: 1) оцінка на основі типових ситуацій розслідування, конкретної слідчої ситуації, що склалась у кримінальному провадженні; 2) висунення загальних і окремих версій щодо основних обставин розслідуваної події, 3) постановка тактичних завдань розслідування; 4) планування розслідування та проведення окремих слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних заходів, тактичних операцій з перевірки слідчих версій, вирішення поставлених завдань.

У підрозділі 2.3. «Побудова слідчих версій» зазначається, що на момент прийняття рішення про внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР слідчий повинен висунути та перевірити наступні загальні слідчі версії: мали місце незаконні операції з металобрухтом; мало місце інше кримінальне правопорушення; вчинене адміністративне правопорушення. Окремі версії стосуються окремих обставин розслідуваного злочину: способу вчинення злочину; суб'єктів злочину; можливих свідків; місця, часу, обстановки вчинення злочину.

Автором зазначається, що для з'ясування способу вчинення злочину,

передбаченого ст. 213 КК України, слідчий може висунути та перевірити наступні версії: а) здійснення операцій з металобрухтом без державної реєстрації; б) здійснення операцій з металобрухтом без спеціального дозволу (ліцензії), одержання якого передбачено законодавством; в) надання приміщень і споруд для розміщення незаконних пунктів прийому, схову та збуту металобрухту; г) організація незаконних пунктів прийому, схову та збуту металобрухту.

Розглянуто окремі версії стосовно суб'єктів вчинення злочину, зокрема: а) злочин вчинено одноособово; б) злочин вчинено групою осіб. Визначено, що версії про можливих свідків на стадіях заготівлі, переробки та реалізації металобрухту необхідно висувати щодо наступних категорій осіб: а) ломозбувачі; б) сусіди, а також співробітники підприємств, установ, організацій, які розташовані поруч; в) особи, які тимчасово або постійно залучаються для виконання різних допоміжних і основних робіт; г) особи, в яких сталося розкрадання металу або металевих речей, які в ході власного пошуку знайшли викрадене майно; д) водії, які здійснюють перевезення лому металу; е) охоронці та особи, відповідальні за зберігання брухту, керівники й працівники вантажно-розвантажувальних майданчиків для зберігання брухту в залізничних і портових терміналах; є) співробітники органів, що контролюють споживчий ринок.

У підрозділі 2.4. «*Організація взаємодії слідчих та оперативних підрозділів*» розглядаються зміст, види і форми взаємодії слідчих та оперативних підрозділів. З'ясовано, що найбільш поширеним видом такої взаємодії при розслідуванні злочинів, передбачених ст. 213 КК України, є спільна діяльність з розшуку відповідних осіб, місць збуту, можливих свідків злочину. Така діяльність реалізується й у складі слідчо-оперативної групи, що детально розкрито за змістом підрозділу.

На переконання дисертанта, розглядаючи питання взаємодії у кримінальному провадженні, необхідно окремо розглядати її не тільки на загальному рівні, але й на рівні проведення конкретних слідчих (розшукових) дій і тактичних операцій при розслідуванні порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом. При цьому використання результатів оперативно-розшукової діяльності можливе за двома напрямками: для організаційного забезпечення безпосереднього проведення слідчої (розшукової) дії; для інформаційного забезпечення підготовки до проведення слідчої (розшукової) дії.

Розкрито особливості використання результатів оперативно-розшукової діяльності при розслідуванні порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом як на етапі внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань, так і при проведенні слідчих (розшукових) дій.

Автором підтримано пропозицію про доповнення статті 213 КК України кваліфікуючими та особливо кваліфікуючими ознаками, а також про збільшення розміру санкції за вчинення цього злочину, що автоматично перенесе його до категорії «тяжких». Вказана новела надасть можливість, за наявності достатніх підстав, проводити в таких кримінальних провадженнях негласні слідчі (розшукові) дії, зокрема втручання у приватне спілкування, аудіо-відео контроль

особи, спостереження за особою, річчю або місцем та ін. Це сприятиме більш повному та якісному з'ясуванню обставин незаконних операцій з металобрухтом.

Розділ 3 «Тактика проведення окремих слідчих (розшукових) дій при розслідуванні порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом» складається з трьох підрозділів, у яких розкрито особливості організації і тактики збирання доказів з матеріальних джерел, а також одержання показань від учасників кримінального провадження.

У підрозділі 3.1. «Огляд місця події, речей та документів» дисертант робить висновок, що при розслідуванні порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом огляд місця події є найпродуктивнішою слідчою (розшуковою) дією, яка дозволяє виявити найбільший обсяг доказової інформації, необхідної для розслідування. Виділено ситуації огляду, коли подія злочину: 1) має дійсне відображення (13,5 % кримінальних проваджень (справ)). У таких випадках у слідчого немає сумнівів щодо характеру події та осіб, причетних до неї, а основне його завдання – вирішити, які об'єкти слід оглядати; 2) має часткове відображення (44,0 %); 3) не знаходить свого явного відображення (42,5 %).

За результатами вивчення кримінальних проваджень (справ), передбачених ст. 213 КК України, речами, які були об'єктами огляду, є: предмети, купівля або продаж яких обмежені певними юридичними нормами (металолом) (88,0 %); предмети, призначені для вчинення злочинів, машини і пристрої для переробки лому металу (15,5 %); предмети, при експлуатації яких залишаються сліди на місці вчинення злочину (взуття, транспортні засоби) (13,0 %); предмети, частини яких залишилися на місці події (залишки металу, інструмент) (36,5 %); предмети, які могли бути нажиті кримінально протиправним шляхом (наприклад, придбані на кошти, отримані від заняття незаконними операціями з металобрухтом) (6,0 %).

Важливим видом огляду при розслідуванні даної категорії злочинів є огляд документів. Емпіричні дослідження дали можливість з'ясувати найбільші труднощі, що виникають під час огляду документів за даних умов: недостатнє знання номенклатури документів, їх документообігу, групування за видами, хронологією (61,0 % опитаних слідчих); недостатнє знання методики аналізу змісту документів (господарських, фінансових, технологічних) – 32,0 %.

У підрозділі 3.2. «Допит підозрюваних і свідків» автор доходить висновку, що проведення допитів у кримінальних провадженнях про порушення порядку здійснення операцій з металобрухтом вимагає від слідчих обізнаності у спеціальних питаннях господарської діяльності, що потребує попередньої підготовки. Остання повинна включати: ознайомлення із методичною літературою; використання допомоги спеціалістів шляхом одержання від них різних довідкових даних, спільного аналізу документації або безпосередньої участі спеціаліста у допиті; поповнення знань за результатами інших допитів тощо.

На підставі узагальнення матеріалів слідчої практики, ситуації допиту підозрюваних у незаконних операціях з металобрухтом, умовно поділено на випадки, коли допитувані: а) бажають давати правдиві показання (безконфліктна

ситуація) – 6,0 % кримінальних проваджень (справ); б) схильні до повного (58,5 %) або часткового (10,0 %) заперечення встановлених фактів (конфліктна ситуація); в) відмовляються від дачі показань взагалі (конфліктна ситуація) – 25,5 %. Відповідно до цього запропоновано тактичні прийоми, спрямовані на отримання правдивих показань.

Автором підкреслюється, що найбільш ефективними тактичними прийомами, що застосовуються при допиті підозрюваних у вчиненні злочинів, передбачених ст. 213 КК України, є такі: використання чинника раптовості (49,0 % кримінальних проваджень (справ)); послідовне пред'явлення наявних доказів (51,5 %); роз'яснення обставин, що пом'якшують вину (31,0 %); використання конфліктів серед учасників злочинної групи (20,5 %) та ін. Акцентується увага на тому, що запровадження у КПК України нового інституту – провадження на підставі угод, дає можливість слідчому при розслідуванні злочинів, передбачених ст. 213 КК України, використовувати ще один тактичний прийом, який спонукатиме підозрюваного до дачі правдивих показань.

До осіб, яких доцільно допитати як свідків, автором віднесено наступних: 1) головних бухгалтерів (бухгалтерів), завідувачів складськими приміщеннями; 2) менеджерів, товарознавців, працівників обслуговуючого персоналу (вантажники, водії, охоронці); 3) осіб, які є партнерами організації або фізичної особи – підприємця по бізнесу (фізичні особи – підприємці, керівники підприємств-контрагентів); 4) співробітників контрольно-наглядових і ліцензуючих органів та установ.

У підрозділі 3.3. «Інші слідчі (розшукові) дії» досліджено організаційно-тактичні особливості проведення найбільш типових слідчих (розшукових) дій на початковому етапі розслідування порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом, а саме: обшуку; пред'явлення для впізнання; слідчого експерименту; призначення судових експертів.

Визначено, що типовими ситуаціями, які впливають на тактичне рішення про проведення обшуку при розслідуванні вказаних злочинів, є: 1) затримання осіб з викраденим металом під час його здачі до приймального пункту; 2) наявність обґрунтованого припущення про те, що у певному місці знаходяться об'єкти, які можуть бути речовими доказами у кримінальному провадженні. У таких кримінальних провадженнях об'єктами пошуку є: знаряддя і засоби підпільного бізнесу; документи, що підтверджують незаконність операцій з металобрухтом, знайомства і зв'язки учасників злочинної групи, а також інші дані про кримінально-протиправні дії (телефонні книжки, записники, фотознімки); комп'ютери, що містять інформацію про діяльність злочинної групи, співучасників, доходи та їх розподіл.

Підкреслюється, що під час пред'явлення для впізнання, особливий інтерес становлять ті випадки, коли особа, яка впізнає, і особа, яка підлягає впізнанню, є підозрюваними у вчиненні кримінальних порушень (наприклад, особа, яка впізнає, вчинила крадіжку металобрухту і здала його особі, яка підлягає впізнанню, що незаконно здійснила прийом металобрухту).

Аналіз слідчої та судової практики дав можливість визначити, що однією з

основних експертиз при розслідуванні злочинів, передбачених ст. 213 КК України, є експертиза металів і сплавів. Сформульовано орієнтовний перелік питань, що вирішуються експертом при її проведенні: з якої марки металів (їх сплавів) виготовлено даний виріб?; який відсоток вмісту дорогоцінних металів у сплаві?; чи мають дані металеві об'єкти (зазначається, які саме) спільну родову (групову) належність за матеріалом виготовлення?; чи склали раніше одне ціле дані частини металевих предметів (шматки дроту, труб і т. п.)?; чи є на об'єкті-носії (зазначається на якому саме) сліди або мікрочастинки металу (сплаву металів) і якого (яких) саме?

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи основні положення та результати проведеного дослідження проблем розслідування незаконних операцій з металобрухтом, сформульовано висновки, пропозиції та рекомендації, що відповідають вимогам наукової новизни, а також мають теоретичне і практичне значення.

1. Порушення порядку здійснення операцій з металобрухтом – це кримінальне правопорушення, яке полягає у здійсненні операцій з брухтом кольорових і чорних металів без державної реєстрації або без спеціального дозволу (ліцензії), одержання якого передбачено законодавством, або наданні приміщень і споруд для розташування незаконних пунктів прийому, схову та збуту металобрухту, організації незаконних пунктів прийому, схову та збуту металобрухту.

2. Визначено, що основними елементами криміналістичної характеристики порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом є: особа злочинця; спосіб вчинення злочину; обстановка вчинення злочину; типова слідова картина злочину.

3. Грунтуючись на дослідженні матеріалів кримінальних проваджень (справ), з урахуванням специфіки злочину пропонується типова характеристика особи злочинця. Це особа чоловічої статі віком від 31 до 40 років, що перебуває в шлюбі, має вищу або середню спеціальну освіту, бере безпосередню участь у фінансово-господарській діяльності різного функціонального рівня, часто є керівником або засновником різних підприємницьких структур. У минулому, у багатьох випадках, має досвід роботи в державному секторі на посадах, пов'язаних з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, тому орієнтовується у вузькоспеціалізованих питаннях господарської діяльності, зазвичай має знайомства у правоохоронних органах, банківських та інших кредитних організаціях, обізнана про особливості їх діяльності.

4. Спосіб порушення порядку здійснення операцій з металобрухтом – це детермінована умовами зовнішнього середовища і психофізичними властивостями особи злочинця єдина система взаємопов'язаних між собою дій з підготовки, вчинення та приховування незаконного господарювання у сфері обігу металобрухту. Результати аналізу судово-слідчої практики дозволяють об'єднати способи вчинення злочинів, передбачених ст. 213 КК України, в три основні

групи: способи, вчинені з порушенням умов реєстрації; способи, пов'язані зі здійсненням вказаних господарських операцій без ліцензії; змішані способи, що полягають у поєднанні однієї із попередніх операцій з вчиненням інших злочинних діянь.

5. Обстановка вчинення порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом формується під впливом «прогалин» чинного законодавства; надмірного податкового навантаження; безконтрольності та розбалансованості у товарно-сировинній сфері; правового нігілізму населення та працівників органів державної влади та місцевого самоврядування; недостатньо ефективної діяльності правоохоронних та контролюючих органів; високого рівня безробіття й неповної трудової зайнятості працездатних осіб та ін.

6. Типовими об'єктами – носіями слідів злочинів, пов'язаних із порушенням порядку здійснення операцій з металобрухтом, є: обладнані торгові та промислові приміщення, а також відповідно переобладнані житлові приміщення, гаражі, підсобні господарства; рекламні оголошення, проспекти, стенди; оголошення про прийом на роботу; печатки, штампи, які не належать даній організації, а також не заповнені бланки з наявними на них відбитками таких печаток і штампів; відомості про періодичне виконання одноманітних дій (закупівля певного матеріалу, найм автотранспорту і т. ін.). Типові сліди відображаються також у підроблених документах, реквізити чи зміст яких не відповідають дійсності.

7. На етапі внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР виявлення ознак злочинної діяльності, пов'язаної з порушенням порядку здійснення операцій з металобрухтом, може відбуватися в рамках двох напрямів практичної діяльності: а) профілактичні рейди з перевірки роботи приймальних пунктів і цілеспрямовані оперативно-розшукові заходи; б) перевірка заяви або повідомлення про вчинення або припинення фактів злочинної діяльності у сфері обігу металобрухту.

8. На основі вивчення емпіричних даних залежно від обсягу та змісту інформації про вчинене діяння автор виділив наступні типові ситуації: 1) наявні матеріали містять усі необхідні дані про обставини вчинення кримінального правопорушення за ст. 213 КК України, що є достатнім для внесення відповідних відомостей до ЄРДР; 2) інформації недостатньо для внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР, що потребує подальшого проведення перевірочних заходів; 3) зібрана інформація вказує на відсутність складу злочину (мають місце цивільно-правові чи адміністративно-правові відносини). Крім того, виділено типові слідчі ситуації за іншими критеріями: залежно від джерела інформації, що служить підставою для початку досудового розслідування; залежно від обсягу інформації про особу, яка вчинила злочин; залежно від інформації про кількість осіб, які вчинили злочин; залежно від поведінки організатора та інших співучасників злочину під час досудового розслідування.

9. Обґрунтовано, що, з урахуванням вихідної інформації, слідчий повинен висунути та перевірити наступні загальні версії: мали місце незаконні операції з металобрухтом; мало місце інше кримінальне правопорушення; вчинене адміністративне правопорушення. У розвиток кожної з вищевказаних версій надалі

висуваються окремі версії, що базуються на конкретних даних, зібраних у кримінальному провадженні, та стосуються: способу вчинення злочину; суб'єктів злочину; можливих свідків; місця, часу, обстановки вчинення злочину.

10. Напрямами, які сприяють реалізації взаємодії слідчих та оперативних підрозділів у виявленні та розслідуванні порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом, є: спільна діяльність у складі СОГ; виконання оперативними працівниками доручень слідчого; спільна розшукова діяльність та організація затримання підозрюваних; спільний аналіз слідчих ситуацій і зібраних доказів, що дозволяють виявити проблеми в дослідженні обставин, що підлягають доказуванню, намітити шляхи їх усунення; обговорення можливих тактичних рішень; постійний обмін інформацією між учасниками в процесі спільної розробки версій і їх перевірки не тільки слідчим, але й оперативно-розшуковим шляхом; спільна реалізація тактичних операцій з оперативними працівниками, що залучаються до взаємодії.

11. Встановлено, що найбільш типовими на початковому етапі розслідування є наступні слідчі (розшукові) дії: огляд місця події; огляд речей та документів; допит підозрюваного і свідків; одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб; обшук; слідчий експеримент; пред'явлення для впізнання; призначення судових експертиз, зокрема, експертизи металів і сплавів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Дуда В. Я. Тактичні особливості допиту підозрюваних у вчиненні злочинних операцій з металобрухтом / В. Я. Дуда // Митна справа. – 2013. – № 6 (90). – Ч. 2. – Кн. 1. – С. 72–78.

2. Дуда В. Я. Слідчі версії про обставини, які підлягають встановленню при розслідуванні незаконних операцій з металобрухтом / В. Я. Дуда // Наук. вісник Ужгород. нац. ун-ту. Серія Право. – 2013. – Вип. 23. – Ч. 1. – Т. 3. – С. 91–95.

3. Dyda V. Using of special knowledge on investigating violations of the order respect for human rights in Ukraine / V. Dyda // Knowledge. Education. Low. Management. – Lodz (Poland), 2013. – № 1 (1). – P. 73–82.

4. Дуда В. Я. Процесуальні особливості збирання відомостей, що характеризують особу підозрюваного / В. Я. Дуда // Історико-правовий часопис: журнал / упоряд. Н. Вознюк [та ін.] ; Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2013. – № 2. – С. 118–121.

5. Дуда В. Я. Початок досудового розслідування у злочинах про порушення порядку здійснення операцій з металобрухтом, учинених організованою групою / В. Я. Дуда // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2014. – № 1 (32). – С. 7–10.

6. Дуда В. Я. Типові слідчі ситуації розслідування порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом / В. Я. Дуда // Кримінальний кодекс очима молодих науковців та практиків : зб. наук. тез за матеріалами міжвуз. круглого

столу, присвячений 11-річчю прийняття Кримінального кодексу України (м. Луцьк, 16 травня 2012 р.). – Луцьк, 2012. – С. 40–43.

7. Дуда В. Я. Версіювання при розслідуванні порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом // Актуальні питання техніко-криміналістичного забезпечення кримінальних проваджень : матеріали круглого столу (м. Київ, 21 листопада 2013 р.). – К., 2013. – С. 96–99.

8. Дуда В. Я. Огляд предметів та документів при розслідуванні порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом // Проблемні питання стану дотримання захисту прав людини в Україні : зб. матеріалів IV Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 5 грудня 2013 р.). – К., 2013. – С. 169–170.

9. Дуда В. Я. Взаємодія при розслідуванні порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом / В. Я. Дуда // Актуальні проблеми розслідування злочинів : зб. тез доп. III Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 1 липня 2014 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2014. – С. 142–144.

10. Дуда В. Я. Предмет злочинного порушення порядку здійснення операцій з металобрухтом / В. Я. Дуда // Теорія та практика протидії злочинності в сучасних умовах : тези доповідей та повідомлень учасників Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 31 жовтня 2014 р.). – Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2014. – С. 48–52.

АНОТАЦІЯ

Дуда В. Я. Розслідування порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2015.

У дисертації визначено особливості розслідування порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом. Здійснено науковий аналіз сучасного законодавства України, що регулює зазначену групу відносин у сфері господарювання. Розроблено основи криміналістичної характеристики вказаних злочинів, встановлено типові сліди злочину, розкрито характеристику особи злочинця. Також автором висвітлено способи та обстановку вчинення злочину, передбаченого ст. 213 КК України.

У дослідженні окреслено особливості внесення відомостей про дане кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань; з'ясовано типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування порушень порядку здійснення операцій з металобрухтом та особливості формування слідчих версій; окреслено особливості взаємодії слідчих та оперативних підрозділів при розслідуванні злочинів, передбачених ст. 213 КК України; систематизовано організаційні й тактичні особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій.

Ключові слова: операції з металобрухтом, кримінальне провадження, розслідування, злочин, слідчі ситуації, слідчі версії, взаємодія, слідчі (розшукові) дії.

АННОТАЦІЯ

Дуда В. Я. Расследование нарушений порядка осуществления операций с металлоломом. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – криминальный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Национальная академия внутренних дел, Киев, 2015.

Диссертация посвящена исследованию теоретических и методологических проблем, связанных с расследованием нарушений порядка осуществления операций с металлоломом. Сформулированные положения и рекомендации направлены на решение важной научно-практической проблемы, заключающейся в формировании концептуальных основ методики расследования нарушений порядка осуществления операций с металлоломом, а полученные выводы определяют перспективы научного обеспечения противодействия преступности и подготовки специалистов для правоохранительных органов. В диссертации на основе изучения научных трудов по криминалистике, оперативно-розыскной деятельности, уголовного процессуального, уголовного и других отраслей права, национального законодательства, обобщения практики его реализации осуществлен комплексный анализ теоретических и практических основ расследования нарушений порядка осуществления операций с металлоломом. В частности, сформулирована криминалистическая характеристика нарушений порядка осуществления операций с металлоломом; раскрыты организационные основы первоначального этапа расследования данного вида преступлений. Кроме этого, даны рекомендации по организации и проведению отдельных следственных (розыскных) действий на первоначальном этапе расследования нарушений порядка осуществления операций с металлоломом.

Значительное внимание уделено криминалистической характеристике нарушений порядка осуществления операций с металлоломом как основы построения методики их расследования. К основным структурным элементам криминалистической характеристики данных преступлений автор относит: личность преступника; способ совершения преступления; обстановка совершения преступления; типичные следы преступления.

Автор детально раскрывает представление о типичных следственных ситуациях, которые складываются на первоначальном этапе расследования указанных преступлений. Для каждой из рассмотренных ситуаций разработан соответствующий комплекс следственных (розыскных) действий и оперативно-розыскных мероприятий, направленных на их разрешение. Кроме этого, акцентировано внимание на процессе выдвижения версий расследования на данном этапе. Раскрыта информационная основа выдвижения версий (источники криминалистической и иной информации). Выделены типичные версии, которые играют важную роль на первоначальном этапе расследования в условиях дефицита информации. В исследовании определены особенности внесения

сведений о данном уголовном правонарушении в Единый реестр досудебных расследований; определены особенности взаимодействия следователей и оперативных подразделений при расследовании нарушений порядка осуществления операций с металлоломом.

На основе анализа работ ученых-криминалистов, а также обобщения следственной практики исследованы особенности отдельных следственных (розыскных) действий, проводимых на начальном этапе расследования преступлений этой категории. Названы основные виды судебных экспертиз по данной категории уголовных производств.

В работе раскрыта связь проводимого исследования с научными программами, планами и темами, определены цель, объект и предмет, перечислены задачи и методы, используемые при исследовании данной темы. Внесены научно обоснованные предложения относительно практики применения действующего уголовного процессуального законодательства Украины по исследуемому вопросу.

Ключевые слова: операции с металлоломом, уголовное производство, расследование, преступление, следственные ситуации, следственные версии, взаимодействие, следственные (розыскные) действия.

SUMMARY

V. Ya. Duda. Investigation of violations of the procedures for handling scrap metal. – Manuscript.

Candidate's of juridical sciences thesis in specialty 12.00.09 – criminal process and criminal investigation; forensic inquiry; operational-investigative activity. – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2015.

The thesis defines peculiarities of investigation of violations of the procedures for handling scrap metal. Scientific analysis of the current legislation of Ukraine that governs the specified group of relationships in the sphere of economic management has been carried out. The basic concepts of the criminalistic characterization of the specified crimes have been developed, typical traces of crime have been established, personal characteristic of the crime perpetrator has been disclosed. The author of the thesis has as well highlighted the methods and the situation of the crime under article 213 of the Criminal Code of Ukraine.

The study outlines the peculiarities of making entries on the specified criminal offense to the Unified Register of Pre-Trial Investigations; the typical investigative situations of the initial phase of investigation of violations of the procedures for handling scrap metal and peculiarities of investigative leads generation have been defined; peculiarities of interaction of the investigative and operational units during investigation of crimes under article 213 of the Criminal Code of Ukraine have been described; organizational and tactical features of certain investigative (search) actions have been systemized.

Keywords: procedures for handling scrap metal, criminal proceedings, investigation, crime, investigative situations, investigative leads, interaction, investigative (search) actions.